

'מלחמת הדורות': ילדי סוריה לכודים בין סכסוך פנימי לבין עליית המדינה האסלאמית

בנדטה ברטי ואקסל באה אוסטה

מלחמת האזרחים בסוריה מעצבת מן היסוד את אזור המזרח התיכון וצפון אפריקה (MENA) במישור הדמוגרפי, החברתי, הפוליטי והכלכלי, ותוצאותיו של סכסוך עקוב מדם זה עוד יורגשו בדורות הבאים. הדבר נכון בייחוד בכל הקשור להערכת ההשפעה ארוכת הטווח של מורשת המלחמה על הדורות הצעירים יותר בסוריה. המאמר מנתח הן את תפקידם הנרחב של הילדים במלחמת האזרחים המתמשכת והן את השפעתה ההרסנית של המלחמה, ובוחן את ההשלכות ארוכות הטווח על היציבות ועל יכולת ההתאוששות של סוריה בעתיד. המאמר גם מתמקד בהשפעה ההרסנית במיוחד של ארגון המדינה האסלאמית על הילדים והנוער בסוריה, ומעריך שוב את השפעתה של מגמה זו הן על הביטחון האנושי והן על היציבות הבינלאומית.

מילות מפתח: סוריה, עירק, המדינה האסלאמית, אזרחים וסכסוך מזוין

מחיר המלחמה עבור עתידה של סוריה: סקירה

במהלך השנים האחרונות שימשה סוריה מוקד לאי-יציבות אזורית. מלחמת האזרחים האלימה והעקובה מדם המשתוללת בה הובילה למצב חירום הומניטרי מתמשך בעל ממדים עצומים ולעלייתם של שחקנים רדיקלים כמו ארגון המדינה האסלאמית. יתרה מזאת, מעבר להשפעתו הנוכחית של הסכסוך על המדינה ועל המזרח התיכון כולו, אין ספק כי מורשתה של המלחמה תמשיך לעצב את עתידה של סוריה זמן רב לאחר שיפסיקו לרעום התותחים. ההשפעה של הקונפליקט על ילדי סוריה היא בעיקר הרסנית ובעלת השלכות על ההיבטים ארוכי הטווח

ד"ר בנדטה ברטי היא עמיתת מחקר במכון למחקרי ביטחון לאומי. אקסל באה אוסטה היא מתמחה במכון למחקרי ביטחון לאומי.

של מורשת המלחמה המורכבת. בעלי העניין באזור ובזירה הבינלאומית יצטרכו להתמודד עמה, אם הם מקווים להשיב מידה מסוימת של יציבות לסוריה וללבנט. בדומה למרבית מדינות המזרח התיכון וצפון אפריקה (MENA) סוריה היא מדינה צעירה; הילדים בסוריה בני 0-14 שנים מהווים כ-35 אחוזים מ-22 מיליון תושביה של המדינה, והצעירים בני 15-24 שנים מהווים כ-20 אחוזים מתושביה.¹ על כן אין זה מפתיע כי מאז הסלימה המהפכה העממית – אשר הייתה שלוה בתחילתה – למלחמת אזרחים ב-2011, היו האוכלוסייה האזרחית בכלל והילדים בסוריה בפרט לקורבנות הגדולים ביותר של פעולות האיבה. מחוץ לגבולות המדינה שניים מתוך ארבעת מיליוני הפליטים הרשומים הם בני פחות מ-18 שנים, בעוד בסוריה עצמה מחצית מ-12 מיליון האנשים התלויים בסיוע הומניטרי לצורך הישרדותם בתחומי סוריה הם ילדים – יותר משני מיליון מהם מתגוררים באזורים מרוחקים, שאליהם כוחות הסיוע מתקשים להגיע.²

המחיר שהילדים משלמים בסוריה קשה במיוחד, מכיוון שהפגיעה היא נרחבת. הפגיעה אינה רק ברווחתם הפסיכולוגית והפיזית או בשירותי הבריאות והחינוך הבסיסיים הנגישים להם, אלא גם בהתפתחותם ובעתידם. הנציג המיוחד של האו"ם סטפן דה מיסורה הביע דאגה בנוגע לעניין זה: "לפנינו דור שלם של סורים, ילדים צעירים, אשר חזו במלחמה בלבד".³

בשעה שכמעט כל הצדדים בסכסוך מנהלים מתקפות מכוונות נגד אזרחים, גם ילדים שימשו מטרת ישירות – תועדו יותר מ-10,000 ילדים הרוגים, והתקבלו דיווחים על ילדים שהיו קורבנות לעינויים, להוצאות המוניות להורג, לאלמות מינית ולחטיפות.⁴ כבר במרס 2014 דיווחה יוניצ"ף כי שיעורי ההרוגים בקרב הילדים בסוריה היו "הגבוהים ביותר שנרשמו בסכסוך כלשהו באזור בשנים האחרונות",⁵ ומאז לא נרשם כל שיפור במצב. בנוסף, אף כי הדבר אסור על-פי החוק ההומניטרי הבינלאומי, הרי ככל שהמלחמה נמשכת, כך מספרם של הילדים – אשר אינם מהווים קורבנות בלבד, אלא משתתפים בלחימה באופן ישיר – עולה. לפי האו"ם, ילדים שגילם נמוך מ-15 שנים, ואף בני שמונה, מגויסים לשורות הסיעות החמושות השונות הן בקרב תומכי הממשלה והן בקרב המורדים.⁶ באופן דומה תיעד ארגון משמר זכויות האדם את השימוש בילדים, בין היתר לצורך לחימה ישירה, פעולות איסוף מודיעין, התקפות מתאבדים ואספקת תחמושת לחזית.⁷

סורים צעירים מעורבים באופן ישיר בלחימה מכמה סיבות: במקרים מסוימים הם מצטרפים מרצונם כדי להגן על מטרה שבה הם מאמינים; במקרים אחרים ייתכן כי הם מבקשים להצטרף לקבוצה חמושה כדי לחוש שייכות, לדוגמה לאחר שאיבדו את יקיריהם במלחמה. עובדה מכרעת היא שככל שהלחימה הופכת לאחד מאמצעי ההכנסה המעטים העומדים לרשותם, ילדים חשים דחף להתגייס כתוצאה מהיעדר בררה והצורך לשרוד ולסייע בכלכלת משפחותיהם. מכיוון

שקבוצות חמושות – ובייחוד ארגון המדינה האסלאמית, הזוכה למימון רב יחסית – מסוגלות לשלם משכורות בסכום של כ־400 דולר לחודש (בשעה שהשכר החודשי הממוצע הוא כמעט 100 דולר), הרי האפשרות להיות לוחם הופכת במידה הולכת וגוברת לאחת מן האפשרויות היחידות הניצבות בפני סורים רבים, ביניהם ילדים.⁸ בנסיבות אחרות – והדבר נכון בייחוד לקבוצות כמו המדינה האסלאמית ג'בהת אל־נוסרה – ילדים אומנו וגויסו, ונעשה שימוש בתכניות חינוכיות נרחבות יותר. לבסוף – כפי שקרה בכמעט כל מלחמות האזרחים הממושכות – ילדים גם גויסו, הן לפעילות מבצעית בשדה הקרב והן לתפקידים של תומכי לחימה.⁹

חובה לציין כי לא כל הפלגים נוקטים גישה זהה ביחס לשימוש בילדים כחיילים. לדוגמה, במרס 2014 פרסמה הקואליציה הלאומית של הכוחות המהפכניים וכוחות האופוזיציה בסוריה הצהרה שעל־פיה היא התחייבה לקיים את החוק ההומניטרי הבינלאומי ולהגיש סיוע הומניטרי. היא הצהירה באופן פומבי כי היא "תימנע מגיוסם של ילדים ומן השימוש בילדים בפעולות איבה",¹⁰ עיקרון אשר הדגישה הזרוע הצבאית של הארגון, צבא סוריה החופשית.¹¹ התחייבויות דומות היו גם מצד הארגון הכורדי העיקרי, הזרוע המזוינת של ה־Partiya Yekîtiya Demokratî (YPD), ה־Yekineyen Parastina Gel (YPG) וכוח המשטרה שלו, ה־Asayîs,¹² אף כי בשנים האחרונות תועדו הפרות של ההתחייבויות האלה. לדוגמה, ביולי 2015 ביקר משמר זכויות האדם את ה־YPG משום שלא יישם באופן מלא את עקרונותיו ואת התחייבויותיו.¹³

באופן נרחב יותר, ילדים הם קבוצה פגיעה במיוחד, והחיים בסביבה בלתי בטוחה וענייה הופכים אותם למטרות ייחודיות לצורות שונות של ניצול, החל מעבודת ילדים וכלה באלימות מינית ובגיוס והעסקה על־ידי קבוצות חמושות ופליליות. נישואי ילדים הם תופעה נוספת ההופכת לנפוצה יותר הן בסוריה והן בקרב קהילת הפליטים הנרחבת.¹⁴

לא ניתן להפחית בחומרת הצלקות הנפשיות וההתפתחותיות כתוצאה מחשיפה ארוכת טווח לזוועות המלחמה או מהשפעה של המחסור בחינוך נגיש בעתיד. הבטחת הגישה של אוכלוסיית הפליטים לחינוך יסודי ובעיקר להשכלה גבוהה היא מורכבת, כאשר הממשלות המארחות נאבקות לתת מענה לילדים הסורים. הקשיים המונעים מילדי הפליטים הסורים ללמוד בבית הספר הם היעדר תיעוד הולם, עלות החינוך, המרחק מבתי הספר, סוגיות בטיחות, מחסומים תרבותיים ומחסומי שפה, הבדלים משמעותיים בתכנית הלימודים והצורך של הקטינים לעבוד כדי לעזור בפרנסת המשפחה.¹⁵ המצב בסוריה עצמה עגום הרבה יותר, שכן כשלושה מיליון תלמידים נעדרים מבתי הספר, ומערכת החינוך התמוטטה לחלוטין.¹⁶ שיעורי ההרשמה בשנים האחרונות צנחו מכמעט 100 אחוזים ל־50 אחוזים. כיום שיעור ההרשמה בסוריה הוא מן הנמוכים בעולם, מגמה המונעת

על־ידי שילוב של ההרס הפיזי של מערכת החינוך, חוסר זמינותם של המורים והיעדר גישה לחינוך מסיבות הקשורות למרחק, לבטיחות או לסוגיות כספיות.¹⁷ יתר על כן, ההגעה לבית הספר בסוריה היא פעולה מסוכנת ביותר: בתי הספר, הרחוקים מלהיות מקום בטוח, משמשים – לצד בתי חולים ושווקים – אחת המטרות המטווחות ביותר, המותקפות שוב ושוב בהפצצות מן האוויר.¹⁸ המצב נואש, ותוצאותיו חורגות הרבה מעבר לממד ההומניטרי. ההשפעה הכלכלית הנגרמת מהיעדרותו של דור שלם מן הלימודים בבית הספר היא עצומה. המצב המתמשך הזה ישפיע עמוקות לא רק על התפתחותו האישית והמקצועית של הדור הצעיר בסוריה, אלא גם על יכולת ההתאוששות הרחבה יותר של המשפחות והקהילות של הדור הזה, ולבסוף גם על יכולתה של סוריה עצמה להתאושש לאחר המלחמה. לצורך בניית תשתית החינוך, הן הפיזית והן החברתית, יידרשו מימון ומאמצים רבים, והדבר לא יקרה בן לילה. מעבר לחינוך, הטראומה המשותפת העמוקה אשר ניחתה על דור שלם של סורים היא אחד האתגרים האדירים, שעליהם יהיה צריך להתגבר במסגרת ההתאוששות לאחר המלחמה וצעדי המעבר, והוא ישפיע על מגוון רחב של סוגיות – מלכידות חברתית ועד למסע נגד קיצוניות והצלחתן של התכניות רחבות ההיקף לשחרור משורות הפלגים הלוחמים ולפירוק מנשק. בהקשר זה חשוב במיוחד להתמקד בתפקידה של המדינה האסלאמית, שהיא ארגון המתמקד במידה רבה בילדים וב'חינוך מחדש'. הגנרל ה' ר' מקמאסטר תיאר את פעולותיו של ארגון המדינה האסלאמית כ"התעללות בילדים בהיקף תעשייתי" ואתגר "רב־דורי" ליציבות.¹⁹

לגדול במדינה האסלאמית

כאשר מעריכים את השפעתה של המלחמה על הילדים בסוריה יש לתת את הדעת במיוחד למדינה האסלאמית, בראש ובראשונה עקב הברוטליות והאלימות הקיצונית של ארגון זה. ארגון המדינה האסלאמית סימן ילדים כמטרות באופן ישיר והוציא אותם להורג. זאת נעשה במקביל לעיסוקו בהפרות בוטות נוספות של זכויות אדם, לרבות עינויים והוצאות המוניות להורג של קטינים, שעבוד בכוח של המונים ואלימות מינית כנגד ילדות אשר גילן אינו יותר מעשר שנים. רובן הגיעו מקרב המיעוט הדתי היזידי בעירק.²⁰

אולם השפעתו של ארגון זה על הילדים החיים בשטחים שתחת שליטתו היא עמוקה הרבה יותר. מיזם המדינה האסלאמית הוא אכן בראש ובראשונה פוליטי: עם ההכרזה על החליפות ב־2014 הכריז הארגון על עצמו כמערכת הפוליטית הלגיטימית היחידה, דחה את זכותן של המדינות הקיימות להמשיך להתקיים בלבנט ובגבולותיהן, והצהיר כי על כל המוסלמים לקבל את סמכותו הדתית והפוליטית של "החליף איברהים" (הכוונה למנהיג ול"חליף" אבו באקר אל־בגדאדי). שאיפותיו

של הארגון, המשתקפות בקריאת הקרב שלו "אקיייה וא טאטאמאדאד" ("מאריך ימים ומתרחב"), חורגות מעבר לשליטה טריטוריאלית ועוצמה פוליטית ומתרחבות לעבר התפיסה של יצירת חברה חדשה בעלת ערכים חברתיים ותרבותיים מובהקים. לשם השגתן של מטרות אלה המדינה האסלאמית מסתמכת על ממשל, על בניית מדינה ומיתוג נרחב בתקשורת וברשתות החברתיות, לצד ברוטליות קיצונית ודוקטרינה צבאית תוקפנית כוללת.²¹ כדי שהארגון ייצור סדר חברתי-פוליטי חדש ויכפה אותו, אין די בהרס האויבים; יש גם 'לחנך מחדש' את נתיניו. בתחום זה השקיע הארגון באופן שיטתי בדור הצעיר; הוא העניק לו חינוך והכשרה צבאית. ואכן הארגון מסמן לו מטרה ומשלב ילדים בשורותיו, כאשר לעתים הוא מסתמך על קטינים לביצוע הוצאות להורג של אסירים ופעולות התאבדות.²² ארגון המדינה האסלאמית מפיץ את התמונות של נערים צעירים העורפים את ראשיהם של אסירים או מכים אותם באמצעות ערוץ התקשורת שלו, ומשתמש בהם ככלי למשיכה ולגיוס תומכים.²³

החינוך נראה כפלטפורמה עיקרית להכנת הדורות הבאים ללחימה כנגד "הצלבנים ובני בריתם" וכעמוד תווך במיזם החליפות.²⁴ ארגון המדינה האסלאמית מתאמץ מאוד להדגיש במסמכיו את חשיבותו של החינוך המדעי והדתי, ועוסק בדיונים העוסקים בפדגוגיה, בתכנון תכנית הלימודים ובארגון מחדש של מערכת החינוך.²⁵ ההשתלטות על מוסדות חינוכיים קיימים וסגירתם או הכפפתם לזרוע החינוכית שלו, דיוואן אל-ט'אלם, היא אחת הפעולות הראשונות שארגון המדינה האסלאמית מבצע לאחר השתלטות על עיר או כפר.²⁶ השליטה בתשתית החינוך גם מאפשרת לרשויות החדשות של המדינה האסלאמית לבחון ולעצב מחדש את תכנית הלימודים הקיימת, להבטיח כי היא משקפת את האופן שבו הם מפרשים את האסלאם ולמחוק כל מקצוע לימוד כגון זכויות אדם, אמנות, מדע המדינה, תפיסות לאומיות או 'גבולות', אשר לדעתם הם בלתי לגיטימיים.²⁷ כדי להוציא לפועל את תכניותיה, החליפות מסתמכת על מורים אשר הצטרפו למדינה האסלאמית מחו"ל, וכן על העסקתם של מורים מקומיים בתנאי שהם נשבעים את שבועת הבע'ייה (שבועת נאמנות), מאמצים את 'קוד הלבוש האסלאמי' (לפי מונחי המדינה האסלאמית) ומשתתפים בקורסי שריעה המתקיימים אד-הוק.²⁸

באופן דומה מחנות אימונים ממלאים תפקיד מפתח בעיצוב הדור הבא של המוג'הידין.²⁹ אף כי המחנות אינם מיועדים באופן בלעדי לילדים, ההנחה היא כי 60 אחוזים מן המשתתפים במחנות אלה הם מתחת לגיל 18.³⁰ לדוגמה, בחלב דיווח האו"ם על "מאות בנים שגילם אינו יותר מעשר שנים".³¹ המתגייסים הצעירים לשורות המדינה האסלאמית עשויים להיות ילדים יתומים, נטושים או חטופים,³² אולם צעירים רבים גם מצטרפים מרצונם, ומגויסים לעתים קרובות במחנות פליטים באמצעות נאומים פומביים, דרשות³³ או באמצעות האינטרנט.³⁴ מובטחים

להם "משכורות, טלפונים ניידים, כלי נשק, מקום של 'קדושים מעונים' בגן עדן ו'מתנה' בדמות אישה עם הצטרפותם לשורות דאע"ש".³⁵ מוסדות כמו הארגון המרכזי של 'גורי הצופים' של החליפות מבטיחים כי ההכשרה הצבאית והדתית גם תכלול תחושה משכנעת של קהילתיות, זהות ושייכות, ומחזקים בכך את אחיזתה של המדינה האסלאמית במוחותיהם של מגויסיה הצעירים. הזמן הרב שהמגויסים מבלים הרחק מן הבית ומן הרשת המשפחתית תורם אף הוא תרומה נוספת למשיכתם של ילדים עמוק יותר לנבכי השקפת העולם והאידיאולוגיה של המדינה האסלאמית.³⁶

הארגון עושה שימוש נרחב בילדים לצורך המיתוג הפומבי שלו: צעירים שגויסו ואומנו במחנות מוצגים כצבא הנאמן לאל-בגדאדי ולחליפות, המוכן להמשיך בלחימה כנגד הלא מאמינים והכופרים.³⁷ כפי שהצהיר אחד המדריכים במחנות אלה: "דור זה של ילדים הוא דור החליפות... הדוקטרינה הנכונה יושמה על הילדים האלה. כולם אוהבים להילחם למען בניין המדינה האסלאמית".³⁸ אין צורך לומר כי השילוב של חשיפה לטקטיקות ברוטליות מבית היוצר של המדינה האסלאמית עם נטילת חלק פעיל באימון צבאי (או אפילו בלחימה) ועם הליך החברות במערכת החינוך של החליפות – יהיו לו השלכות ארוכות טווח על 'היום שאחרי' בסוריה, משום שהמדינה תיאלץ באופן בלתי נמנע להתמודד עם האתגר של 'גורי החליפות'.

'מלחמת הדורות': הצורך הדחוף להשקיע בילדי סוריה

מלחמת האזרחים בסוריה, המאופיינת בברוטליות מסיבית, מעצבת את הדורות הבאים של סוריה. הילדים כיום סובלים מבחינה פיזית ונפשית, משמשים מטרה עבור קבוצות חמושות ומגויסים על-ידן, סובלים מטרור, ואינם לומדים בבתי ספר משום שהמשטר מונע זאת מהם. מורשת המלחמה תמשיך לעצב את קיומם בעתיד, משום שיהיה עליהם לבנות מחדש את חייהם. הם יישאו את הצלקות של הטרואומות הפסיכולוגיות הקשות, אולם יצוידו בכישורים חינוכיים ומקצועיים מוגבלים בלבד. תשתית החינוך הסובלת מנזקים קשים וכן כלכלה הרוסה מרעים עוד יותר את סיכוייהם של הילדים בסוריה.³⁹ עובדה זו תשפיע כמובן לא רק על יציבותה ועל התאוששותה של סוריה עצמה, אלא גם על ההתאוששות של האזור מסביבה, לא רק במונחים של הגירה כפויה אלא גם בכל הנוגע לטיפוח הרדיקליזציה והפעילות הפלילית.

בהקשר זה חשוב במיוחד להבין את השפעתו ארוכת הטווח של ארגון המדינה האסלאמית ואת האופן שבו הוא משתמש בילדים. הארגון פיתח אסטרטגיה שאינה רק משתמשת בילדים לצורך פעילות צבאית אלא גם מעצבת אותם כאזרחיה החדשים של החליפות. כך הוא פיתח מסע אינדוקטרינציה נרחב המכוון כלפי ילדים ומשלב חשיפה לאלימות, לאורתודוקסיה דתית ולהכשרה צבאית. תכנית

הלימודים בבתי הספר ובאוניברסיטאות של המדינה האסלאמית מחברת חינוך דתי עם שפות ומדעים; הארגון מודע לצורך לחנך את בני הנוער שלו בתחומים הנדרשים לצורך התרחבותה בעתיד של החליפות. מסע אינדוקטרינציה שאפתני זה משמש איום עתידי הן על היציבות האזורית והן על היציבות העולמית. בסביבה שלאחר המדינה האסלאמית שילובם מחדש של ילדי המלחמה בחברה הפוסט-חליפית יהיה אתגר עצום עבור בעלי העניין הן מבית והן מחוץ.

ככלל שחרורם של ילדים-חיילים ושילובם מחדש הוא אתגר עיקרי בכל תקופת ההתאוששות לאחר המלחמה, אולם המצב בסוריה נואש במיוחד, ואם ניתן להסתמך על ההיסטוריה, הסיכונים גבוהים לאין שיעור. השוואה מעניינת היא ההשפעה שהייתה למלחמה ממושכת, לאינטרסים גאו-פוליטיים, לאלומות ולעקירה מסיבית על האוכלוסייה באפגניסטן במהלך המלחמה נגד ברית המועצות. מצב זה אפשר את הקמתה של תנועת הטאליבן, בעוד חוסר היציבות שהגיע לאחר נסיגתה של ברית המועצות ב-1989, אפשר את עלייתה הרשמית לשלטון של התנועה באפגניסטן. שיעור חשוב שניתן ללמוד מהתפתחות זו הוא כיצד הכישלון של הקהילה הבינלאומית – להגיב על המשבר ההומניטרי שהתרחש באפגניסטן לאחר 1989 – הוביל לתוצאות רחבות היקף בתחום הביטחון המקומי, האזורי והגלובלי. לאחר הנסיגה הסובייטית איבד העולם עניין במהירות באפגניסטן שסועת המלחמה, חרף התפקיד שמילאו האו"ם וארגונים בלתי ממשלתיים פרטיים ברובם במתן סיוע מוגבל:⁴⁰ הסיוע של ארצות הברית ב-1994, השנה שבה עלתה תנועת הטאליבן באופן רשמי, הסתכם ב-3.5 מיליון דולר בלבד.⁴¹ נראה כי גם כאן נשאו הילדים בעול, כשהם לכודים בין כלכלה קורסת, חוסר ביטחון מתפשט ומערכת חינוך ציבורית הרוסה, אשר רשמה שיא שלילי במספר התלמידים הרשומים.⁴² באותה עת, בפקיסטן, אשר קלטה יותר משלושה מיליון פליטים אפגנים,⁴³ גרמו היעדר השקעות בחינוך ציבורי, מערכת עמוסה יתר על המידה וחוסר העניין של ממשלת פקיסטן לשלב את האפגנים בזרם המרכזי של מערכת החינוך, לכך שמשפחות רבות של פליטים יסתמכו על בתי ספר דתיים מקומיים או על מדרסות לצורך חינוך ילדיהם.⁴⁴ מספר המדרסות נסק מ-2,500 ב-1980 ל-39,000 בסוף שנות התשעים.⁴⁵ בתי ספר דתיים הציעו חינוך חינם, דיור וכלכלה – תמריצים מפתים עבור אוכלוסיית הפליטים הכורעת תחת העוני. בה בעת, מעטים מבתי ספר אלה היו נתונים לפיקוח ממשלתי והציעו חינוך דתי מוגבל ביותר, בשעה שבתי ספר רבים במחוזות הספר הצפון מערביים היו קרובים בהשקפתם לזרם הדאובנדי הפונדמנטליסטי. במקרים מסוימים גם קיבלו הילדים הכשרה צבאית. אם כן, אין זה מפתיע כי תנועת הטאליבן צמחה מסביבה זו, כאשר רבים מתלמידים אלה – אשר היו חסרים להם הכישורים התרבותיים והכלכליים הנדרשים לצורך עיסוקים שאינם דתיים – הצטרפו לתנועתו של המולה מוחמד עומאר ולמטרתה

המוצהרת של זו להשיב את השלום והביטחון למדינה.⁴⁵ בהקשר זה תרם חוסר מחויבותה של הקהילה הבינלאומית לתהליך השיקום לאחר 1989 לצמיחתה של התנועה ולהרחבת שורותיה.

אם עלייתה של תנועת הטאליבן באפגניסטן הג'יהאדיסטית הפוסט-סובייטית משמשת חקר מקרה, קל לראות כיצד ימשיך הכישלון בטיפול בגורלם של הילדים בסוריה לרדוף את העולם במשך דורות. כדי להתמודד עם אתגר ביטחוני ארוך טווח זה יהיה על הקהילה הבינלאומית להשקיע מעבר לתחום הצבאי, להתחייב ל'יום שאחרי', ולהשקיע בגישות חברתיות, תרבותיות וחינוכיות ארוכות טווח לדהידיקליזציה ולחברות. מרשם ברור לכך הוא הגדלת ההשקעה בחינוך.

על כן, ההשקעה בחינוך – הן בסוריה והן בקרב אוכלוסיית הפליטים – צריכה להיות אחד הנושאים הראשונים במעלה בסדר העדיפויות של הקהילה הבינלאומית. יש צורך בהשקעות כדי לתמוך בתשתית החינוך ולהגביר את החינוך המתקן והמקצועי. כך יתאפשר לילדים להשלים בהדרגה את מה שהחסירו במהלך הזמן שנאלצו לבלות מחוץ לבית הספר. כעת הדבר אינו מתקיים: עד סוף ספטמבר 2015 הושגו 20 אחוזים בלבד מכלל המימון הנדרש לחינוך על-ידי האו"ם במסגרת תכנית הפעולה שלו בסוריה עבור שנה זו. באופן דומה, בעוד סכומי הכסף המוקצים לחינוך ולילדים במקרה של סוריה משתנים ממדינה למדינה, הרי לפי כלל האינדיקטורים הקיימים ילדי סוריה נמצאים בפיגור, החל בהרשמה לבתי ספר וכלה בגישה לשירותי בריאות בסיסיים. ההכרה בחשיבותו של החינוך, הגדלת ההשקעות והתחלת תכנון ויישומן של תכניות לטווח ארוך הן הכרחיות עבור סוריה ועתיד אוכלוסייתה. יתרה מזאת, ההשקעה בחינוך היא רק חצי מן המשוואה: חשובה באותה מידה היא ההתמודדות עם ההתקפות המכוונות על בתי ספר ועל תשתית החינוך, אשר במרוצת השנים הפכה את בתי הספר ממקומות בטוחים למסוכנים. אולם גם זה אינו מספיק כלל וכלל, שכן רבות מן הבעיות שבפניהן הילדים ניצבים – החל בעבודת ילדים וכלה בניצול מיני ובגיוס של ילדים לארגונים כמו המדינה האסלאמית – קשורות באופן מהותי לדינמיקה הנרחבת יותר של סכסוך ועקירה, ועל כן ניתנות לטיפול רק בהקשר רחב יותר.

הערות

- 1 The Demographic Profile of Syrian Arab Republic," United Nations Economic and Social Commission for Western Asia, <http://www.escwa.un.org/popin/members/syria.pdf>
- 2 Data from UNHCR, "Syria Regional Refugee Response," <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, and UNICEF, "#Children of Syria," <http://childrenofsyria.info/category/sitrep/>

- “Syria: UN Special Envoy Condemns Indiscriminate Shelling in Civilian Areas,” UN News Centre, August 14, 2015, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=51638#.VdfaEniolmA> 3
- “Children of Syria.” Violations Documentation Center in Syria, “Statistics for the 4,679 / number of martyrs,” <http://www.vdc-sy.info/index.php/en/>; UN Security Council, UN General Assembly, “Children and Armed Conflict: Report of the Secretary-General,” June 5, 2015, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/926&Lang=E&Area=UNDOC 4
- “Under Siege: The Devastating Impact on Children of Three Years of Conflict in Syria,” UNICEF, March 2014, http://www.unicef.org/publications/index_72815.html 5
- “Syrian Arab Republic,” Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children in Armed Conflict, <https://childrenandarmedconflict.un.org/countries/syria> 6
- See “Maybe We Live and Maybe We Die”: Recruitment and Use of Children by Armed Groups in Syria,” Human Rights Watch, June 22, 2014, <https://www.hrw.org/report/2014/06/22/maybe-we-live-and-maybe-we-die/recruitment-and-use-children-armed-groups-syria> 7
- “Syrian Arab Republic,” Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children in Armed Conflict. 8
- Tone Sommerfelt and Mark B. Taylor, “The Big Dilemma of Small Soldiers: Recruiting Children to the War in Syria,” NOREF – Norwegian Peacebuilding Resource Centre, February 2015, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/f2c1eef2efb2c782b9a9dab621ceaf75.pdf> 9
- “Declaration of Commitment on Compliance with IHL and the Facilitation of Humanitarian Assistance,” National Coalition of Syrian Revolution and Opposition Forces, March 19, 2014, http://www.etilaf.us/ihl_declaration. 10
- “Syria: Armed Groups Send Children into Battle,” Human Rights Watch, June 22, 2014, <https://www.hrw.org/news/2014/06/22/syria-armed-groups-send-children-battle>. 11
- “Syrian Kurdish Armed Non-State Actor Commits to Ban Anti-Personnel Mines, Sexual Violence and Child Recruitment,” Geneva Call, June 16, 2014, <http://www.genevacall.org/syrian-kurdish-armed-non-state-actor-commits-ban-anti-personnel-mines-sexual-violence-child-recruitment/>; “Syria: Kurdish forces take further measures to stop the use of children in hostilities,” Geneva Call, May 29, 2015, <http://www.genevacall.org/syrian-kurdish-forces-take-measures-stop-use-children-hostilities/> 12
- “Syria: Kurdish Forces Violating Child Soldier Ban,” *Human Rights Watch*, July 15, 2015, <https://www.hrw.org/news/2015/07/10/syria-kurdish-forces-violating-child-soldier-ban-0> 13
- “Child Marriages Double among Syria Refugees in Jordan,” *al-Arabiya*, September 28, 2014, <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2014/07/16/Child-marriages-double-among-Syria-refugees-in-Jordan-.html> 14

- Benedetta Berti, "The Syrian Refugee Crisis: Regional and Human Security Implications," *Strategic Assessment* 17, no. 4 (2015): 41-53, http://www.inss.org.il/uploadImages/systemFiles/adkan17_4ENG_7_Berti.pdf 15
- "The Cost of War: Calculating the Impact of the Collapse of Syria's Education System on the Country's Future," Save the Children, March 2015, <http://www.savethechildren.org.uk/resources/online-library/cost-war> 16
- Ibid. 17
- "Futures under Threat. The Impact of the Education Crisis on Syria's Children," Save the Children, 2014, http://www.savethechildren.de/fileadmin/Dokumente_Download/Downloadbereich/StC_Futures_Under_Threat_Syria.pdf 18
- Jessica Stern and J. M. Berger, "'Raising Tomorrow's Mujahideen': The Horrific World of Isis's Child Soldiers," *The Guardian*, March 10, 2015, <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/10/horror-of-isis-child-soldiers-state-of-terror> 19
- Rukmini Callimachi, "ISIS Enshrines a Theology of Rape," *New York Times*, August 13, 2015, <http://www.nytimes.com/2015/08/14/world/middleeast/isis-enshrines-a-theology-of-rape.html> 20
- James Fromson and Steven Simon, "ISIS: The Dubious Paradise of Apocalypse Now," *Survival* 57, no. 3 (2015): 7-56. 21
- "Islamic State Publishes First Child-Beheader Video," Clarion Project, July 19, 2015, <http://www.clarionproject.org/news/islamic-state-forces-child-carry-out-latest-beheading>; Human Rights Watch, "Maybe We Live"; Joanna Paraszczuk, "'IS Babies' – The Chilling New Trend Among Islamic State Militants," *Radio free Europe/Radio Liberty*, July 19, 2015, <http://www.rferl.org/content/islamic-state-babies-toddlers-sharing-photographs/27136799.html> 22
- קישורים זמינים ביוטיוב (הושמט ע"י המחברים). 23
- Al-Ḥayāt Media Center, "The Lions of Tomorrow," *Dabiq* Issue 8: *Shari'ah alone will Rule Africa*, March, 2015. 24
- See for example "Educational Aspects of Building the Islamic State," *al-Battar Media Foundation*. 25
- See for example video: "Reopening Schools with the New Curriculum – Wilāyat al-Khayr," *Jihadology*, February 6, 2015, <http://jihadology.net/2015/02/06/new-video-message-from-the-islamic-state-reopening-schools-with-the-new-curriculum-wilayat-al-khayr/> 26
- Richard Spencer, "Islamic State Issues New School Curriculum in Iraq," *The Telegraph*, September 16, 2014, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/11099882/Islamic-State-issues-new-school-curriculum-in-Iraq.html> 27
- Yusser Allawi, "The Islamic State's Schools in Deir Ezzor," *Syria Deeply*, May 22, 2015, <http://www.syriadeeply.org/articles/2015/05/7278/islamic-states-schools-deir-ezzor/>; The Islamic State: "Course of the Sons of the Caliphate for the Sciences of Sharī'ah – Wilāyat al-Fallūjah" *Jihadology*, July 4, 2015, <http://jihadology.net/2015/07/04/new-video-message-from-the-islamic-state-course-of-the-sons-of-the-caliphate-for-the-sciences-of-shariah-wilayat-al-fallujah/> 28

- al-Hayat Media Center, "Race towards God," November 2014; Cole Pinhero, "The 29
Role of Child Soldiers in a Multigenerational Movement," Combating Terrorism
Center, February 27, 2015, [https://www.ctc.usma.edu/posts/the-role-of-child-soldiers-](https://www.ctc.usma.edu/posts/the-role-of-child-soldiers-in-a-multigenerational-movement)
[in-a-multigenerational-movement](https://www.ctc.usma.edu/posts/the-role-of-child-soldiers-in-a-multigenerational-movement)
- Human Rights Watch, "Maybe We Live." 30
"Syrian Arab Republic," Office of the Special Representative of the Secretary-General 31
for Children in Armed Conflict.
- Mia Bloom, "Cubs of the Caliphate: The Children of ISIS," *Foreign Affairs*, July 21, 32
2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-07-21/cubs-caliphate>
- Sommerfelt and Taylor, "The Big dilemma of Small Soldiers." 33
Human Rights Watch, "Maybe We Live." 34
"Syrian Arab Republic," Office of the Special Representative of the Secretary-General 35
for Children in Armed Conflict.
- Mushreq Abbas, "The 'Caliphate Cubs' of IS," *al-Monitor*, June 4, 2015, [http://](http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/06/iraq-isis-children-recruits-army-qaeda-execution.html) 36
[www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/06/iraq-isis-children-recruits-army-qaeda-](http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/06/iraq-isis-children-recruits-army-qaeda-execution.html)
[execution.html](http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/06/iraq-isis-children-recruits-army-qaeda-execution.html)
- al-Hayat Media Center, "Race towards God." 37
VICE News, "The Islamic State (Full Length)," [https://www.youtube.com/](https://www.youtube.com/watch?v=AUjHb4C7b94) 38
[watch?v=AUjHb4C7b94](https://www.youtube.com/watch?v=AUjHb4C7b94)
- Martin Hartberg, Dominic Bowen, and Daniel Gorevan, "Failing Syria," OXFAM 39
International, March 12 2014. <https://www.oxfam.org/en/research/failing-syria>.
- Jonathan Goodhand, "Aiding Violence or Building Peace? The Role of International 40
Aid in Afghanistan," *Third World Quarterly* 23, no. 5 (2010): 843.
- See US Aid website: [http://us-foreign-aid.insidegov.com/l/196/Afghanistan#key%20](http://us-foreign-aid.insidegov.com/l/196/Afghanistan#key%20facts&s=4fLKC) 41
[facts&s=4fLKC](http://us-foreign-aid.insidegov.com/l/196/Afghanistan#key%20facts&s=4fLKC)
- Zulfiqar Ahmed Bhutta, "Children of War: The Real Casualties of the Afghan 42
Conflict," *BMJ* 324, February 9 2002, [http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/](http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1122273/pdf/349.pdf)
[PMC1122273/pdf/349.pdf](http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1122273/pdf/349.pdf)
- Rudiger Schöch, "Afghan Refugees in Pakistan during the 1980s: Cold War Politics 43
and Registration Practice," UNHCR, Research Paper No. 157, June 2008, [http://www.](http://www.unhcr.org/4868daad2.html)
[unhcr.org/4868daad2.html](http://www.unhcr.org/4868daad2.html)
- Riaz Mohammad Khan, *Afghanistan and Pakistan: Conflict, Extremism, and* 44
Resistance to Modernity (Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press, 2011),
p. 56.
- Eli Berman, *Radical, Religious, and Violent: The New Economics of Terrorism* 45
(Cambridge, MA: MIT Press, 2009), p. 135.